Prof. Marcel Lapteș

PĂMÂNTUL ȘI NAȘTEREA ÎN SATUL TRADIȚIONAL

„Pământul e partea femeiască,
e mama noastră care ne face, ne
îngrijește și ne hrănește iar
Dumnezeu din ceruri e tată nostru
și noi copiii lor"

(Marcel Olinescu – Mitologie românească)

În gândirea magico-religioasă a omului tradițional **sacralitatea nașterii** are ca element primordial **pământul**, componentă fundamentală a generării vieții. „Simbolurile fertilității și fecundității au avut factori determinanți, soarele pământul, apa și aerul, sacralități primare, a căror sfințenie s-a păstrat în tradițiile noastre"[1].

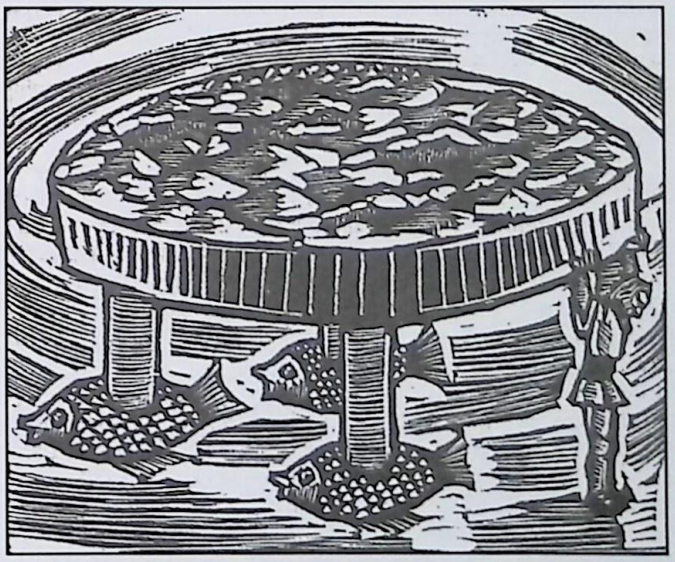
Într-o lămurire teologică, Sfântul Vasile cel Mare motivează implicarea și substanța omului în ceea ce-a urmat genezei: „Fiindcă omul este cel compus din **materie pământească** și din **sufletul care locuiește în el se numește pământ ceea ce este făcut din pământ,** iar locuitor în lume se numește **sufletul** căruia îi este dat să petreacă în timp"[2]. Astfel pământul este socotit element pozitiv ca **stihie a fecundității și regenerării** în care acest element primordial este mamă a începuturilor. Pământul Mamă și Tatăl Cer, așa cum este prezent în mitologia folclorică românească este **suprema hierogamie** în nunta cosmică care naște viață.

Pământul devine pântec matern, stare embrionară, matcă regenaratoare și vivicatoare, matrice universală (Terra Genitrix). Acesta ar fi un prim palier de referire la naștere în condițiile gândirii societății gentilice primitive. Al doilea palier de referință a conceptului prezentat este unul suprapus în timp prin generalizarea și instituționalizarea creștinismului. Conform gândirii arhaice, fecunditatea și nașterea au structură cosmică iar Pământul Mamă este viața neterminată, un Arbore Cosmic ce simbolizează existența, tinerețea, nemurirea, înțelepciunea, copacul cu mere de aur și tinerețea fără bătrânețe din basmele românești. Pământul este generator de viață în circuitul fundamental al naturii având puteri sacrale germinative într-o armonie și unitate, numit și Mama Vieții sub mai multe sintagme: **Tera mater, Tera magna, Tetis mater** adică pământul dătător de viață. Nu întâmplător cercetărorii au identificat în figurinile paleolitice sau neolitice, în diferite ipostaze, pe acestea, zeițe ale nașterii pe care Mircea Eliade le numește **Eileitya, Damia, Auxeia** – statui în genunchi în care mama naște pe pământ. Distinsul savant menționează că „semnul religios al acestui obicei nu ne este greu de deslușit, zămislirea și nașterea sunt versiuni microcosmice ale unui **act exemplar împlinit de Pământ** (sb. noastră); mama umană nu face decât să imite și să repete acest act primordial al vieții în pântecele Pământului (...) prin urmare ea trebuie să fie în contact direct cu Marea Genitrix, care s-o călăuzească în împlinirea unei taine care este nașterea unei vieți, să-i dea puteri binefăcătoare și protecție maternă"[3]. Statuetele de ceramică găsite de arheologi la Criș, Cucuteni, Vlădastra, înfățișate în poziție de naștere, așezate pe pământ și punerea copilului nou născut pe „vatră" au semnificația, în întreaga tradiție românească, a încredințării augurale principiului de forță magică germinatoare și fertilizatoare a pământului[4].

Omul societăților tradiționale este **homo religiosus** spune Mircea Eliade[5] iar natura în care trăiește este încărcată de valoare religioasă. El privește pământul ca ființă vie care naște oameni dar în același timp prin legende, tradiții, obiceiuri și credințe „valorificând" hierofanile pământului creator de viață, dimensiunea existenței comunității din care face parte. Nașterea nu era numai o problemă strict familiară, interesa și societatea în vederea ținerii echilibrului între viață și moarte în

Statuete neolitice de la Hamangia

„Pământul" – desen de Marcel Olinescu

interiorul ei pentru protecţia mamei şi copilului împotriva influenţelor malefice[6]. Comunitatea se afla astfel în primejdia de a-şi mări zestrea demografică cu un nou membru venit din **altă lume**, străină şi nefastă care dezechilibra bunul mers al vieţii tulburându-i ritmul propriu. Etnologul Narcisa Ştiucă identifică, în această perioadă, două tipuri de acte magice „săvârşite cu scopuri univoce, dar cu determinări deosebite: unele încercau să protejeze femeia de eventualele intervenţii malefice posesoare ale unei forţe relativ reduse (spirite sau încercări involuntare anterioare care întârzie naşterea), celelalte apăreau ca neutralizante ale acţiunii agenţilor malefici"[7].

Prima **trecere** materială pe care orice fiinţă umană trebuie să o parcurgă este tocmai trecerea prin drumul (orificiu) matern afirmă Nicole Belmont[8], dar pentru a parcurge nestingherit acest drum, fiinţa umană – copilul nou născut, se va confrunta cu **spaima tradiţională,** a spiritelor malefice ce-i dădeau târcoale cu scopul de a îngreuna sau chiar anihila naşterea. Astfel că, „la naşterea unui copil (...) între alte practici superstiţioase, ne spune Gh. F. Ciauşanu, este acea de a se pune, îndată după naştere, copilul pe pământ gol (...), o babă priceputâ în ale **facerii** (prăsirii) îţi va spune că toate astea se fac pentru ca copilul să se împuternicească cât mai curând (...) apoi tatăl intră în odaia lehuzei şi ridică de jos de la pământ pe copil, recunoscându-l prin aceasta ca copilul său"[9]. În satele hunedorene **naşterea pe pământ** era destul de frecventă. Locul era un indiciu al unei naşteri uşoare sau mai puţin uşoare, ca eforturi, în funcţie de caracteristicile sale. „Locul bun" pentru naştere este cel din casă, mai restrâns, care în credinţele populare poate fi apărat eficient de spiritele rele. De altfel, în perioada când o femeie năştea în casă, interiorul acestuia era purificat prin remedii apotropaice, cu puteri protectoare împotriva supranaturalului malefic, sub îndrumarea moaşei: se stropea încăperea cu agheazmă, la patul gravidei se puneau: usturoi, busuioc, seminţe de grâu şi fasole, sare (ca antidoturi magice), se aşeza în aşternut obiecte din fier pentru alungarea spiritelor ascunse şi alte practici magico-religioase.

În credinţele populare ale satelor noastre locul naşterii are importanţă. Cercetările în teren au relevat o serie de aspecte interesante cu privire la specificul locurilor în care se năştea: „la multe căşi de aveau vatră (pământ - n.n.) muerile năşteau pe pământ, să punea o ţără paie şi un lipideu şi năşteau în gerunghi (genunchi - n.n.)"[10]; „pe pământ îi mai uşor să nască femeia, că pământu-i dat de Dumnezeu să ajute oamenii"[11]; „de mult de tăt de-o prindea facerea în câmp, la săceră, năştea pe pământu' gol, goluţ şi cine iera prin preajmă, o muiere vezi bine, o moşea cum să ştia să facă şî vă zâc că ăi prunci or crescut faini şi zdraveni"[12]; „după ce năştea pe pământ era obiceiul ca moaşa să spele şi să înfăşeze copilul, apoi il dădea tatălui, care mândru îl punea pe pământ, apoi îl ridica şi-l dădea mamei spunându-i: mulţămesc la Dumnezău pentru pruncu' fain şi ţie nevastă, să ai grijă ca ochii din cap de el"[13]; „când să năştea pe pământ, moaşa lua din vatră o ţără pământ şi-l mesteca cu scuipat şi-l punea pe fruntea copilului şî zâcea vorbe de descânt să-l ferească de dracii răi"[14]; Casa era un microcosm uman „un semn al predominanţei ordinei asupra haosului"[15]. Fiind construită pe pământ, simbol regenerator al vieţii, casa este şi ea o naştere, iar haosul, simbol al destrucţiei, se opune creaţiei şi ordinei.

Interior de casă ţărănească tradiţională din Muzeul de Etnografie Ribiţa (Foto: Marcel Lapteş)

Ca orice mit cosmogonic de creaţie, şi mitul construcţiei unei case avea caracter de întemeiere şi se înscria într-o gamă largă de acte magico-religioase ce urmăreau să alunge spiritele rele şi să asigure viitoarea locuire într-un **spaţiu curat**.

În acest **spaţiu curat** au loc evenimetele fundamentale din viaţa familiei, naşterea – căsătoria – moartea şi acestea trebuiau ferite de intruziunea spiritelor răului. Prin extindere, **locul pe pământ** avea inclus şi piesele de locuit, **vatră** (cu înţeles de sobă pentru încălzit şi preprat mâncarea), **pat, laviţă** (bancă), **masă** împreună cu **scaunele** etc. Când bătea ceasul naşterii „femeia greoane", cum numeau gravida oamenii din Ţinutul Pădurenilor, năştea, de regulă, pe pat: „de mult era şi pe vatră (cu înţeles de pământ n.n.) da' peste tot muierea năştea pe pat că ieşia copilu' mai bine"[16]; „de să chinuie muierea să scoată pruncu' din ie, şi nu poate şi nu poate, atunci o cobora de pe pat, jos la vatră şi zâcea rugăminţi la Maica Domnului"[17]; „în alte timpuri, de mult tare mult, moaşa o pune pe gravidă să facă pruncu' în faţă la vatra de căloni (sobă din piatră n.n.) unde era o ţără foc, adică mai cald, s-o ajute pe muiere să nască"[18]; „cele mai multe acu' la noi, nasc în pat, da' nu acasă, la **dispensari** (unitate medicală la sat n.n.) sau cu doftori la spitalul din oraş"[19]; „să mai întâmpla, când, merea la câmp muierea, să-i vină facerea, acolo, la sapă ori la fân, atunce, după ce făcea lua pruncul îl ducea acasă şi îl pune' în pat"[20].

În comunităţile tradiţionale **naşterea pe pământ**, circumscrisă universului casei, avea cu siguranţă o semnificaţie mitosimbolică; obiectele de mobilier din camera unde năştea femeia, cele enumerate anterior, deveneau după naştere, purtătoare de mesaje sacrale care „ajuta" moaşa în intervenţiile sale medico-sanitare divinatorii, magico-religioase.

Obiectele casei ţărăneşti contribuiau la protejarea sănătăţii mamei şi copilului. Patul, vatra, masa, laviţa

erau cele unde se desfăşura naşterea, icoana, crucea, candela, lumânarea erau mijloace de propiţiere, apotropaice, care alungau duhurile necurate. În pat se petrecea naşterea, vatra dă căldura necesară încăperii, masa este parte a ritualului oracular (**masa ursitoarelor**). „Locul pe pământ unde se năştea era acoperit cu fân, paie de grâu, rogoz”[21] ce se amestecau cu diferite plante magice „busuioc, ferigă (fertilizatoare), iarba fiarelor[22], cele care creşteau în topasul ţărănesc „unde fiecare individ îşi prelungea fiinţa în obiectele din jur şi în acelaşi timp îşi concentra sinele într-un punct de maximă referinţă ontologică şi gnoselogică”[23].

Masa este obiect sacru prin conţinutul ritualic al mâncării în care pâinea, ofrandă sfântă, este întotdeauna la loc de cinste. Pâinea se „produce în pământ” şi poate fi „cea de toate zilele primită de la Dumnezeu” la masa gospodarului, liturgică în cadrul sărbătorilor satului, epifanie a divinităţii şi o chezăşie a fertilităţii. „Înainte de naştere, moaşa pune sub lepedeu o ţâră de pită s-o ajute pe muiere să nască lesne pruncu’, să fie gras şi sănătos”[24].

„La munte, cătă Şurianu, muerile îşi pun în brâu o ţâră de nafură sfinţită de preot la beserică pentru ca pruncu’ să se nască uşor iar muierea făr’ de dureri (...) să zâce că hăl prunc tătă viaţa o fi bun ca pita caldă”[25]. Locul de naştere era acoperit şi cu materiale „ţesute în casă”, de cele mai multe ori chiar de mâna gravidei, dar şi de materiale mai moderne: „să pune pânză groasă de suman, ca să-i fie cald pe mijloc şî tăt acolo moaşa pune un sul (material făcut la războiul de ţesut- n.n.) făcut chiar de muiere s-o ajute să nască mai bine”[26]. „păste o pătură groasă de lână să pune muşama, alte ori „amerigă” (pânză de bumbac - n.n.), rând de haine, hăle vechi şî ce mai ave muierea prin casă”[27]. Locul ţărănesc reprezenta în primul rând „ieşirea din haos şi apoi intrarea în cosmos (înţeles ca spaţiu ordonat, univers bine delimitat) adică primul pas spre natură, spre cultură”[28], locul de naştere trebuind să fie apărat şi păzit de duhurile rele.

În credinţele populare femeia gravidă este înţeleasă ca impură şi este privită cu neîncredere crezându-se că această necurăţenie poate fi transmisă şi copilului. „Femeia a fost privită astfel probabil şi datorită legendei biblice potrivit căreia Eva ar fi dat ascultare Diavolului lăsându-se prea uşor ispitită şi îndrăznind la pomul oprit, ceea ce a dus la izgonirea protopărinţilor”[29]. „Cu toate acestea în mediul tradiţiei, naşterea este acceptată cu bucurie şi ca o recunoaştere totală a darului lui Dumnezeu. Forţele malefice care se opun atât mamei cât şi copilului în procesul naşterii ameninţă din toate direcţiile „facerea” făcând-o mai grea, întârziind ieşirea copilului. Când se apropie momentul naşterii gravida este înconjurată de o protecţie specială, a pământului dătător de viaţă prin acţiuni magico-religioase ce vor alunga „duhurile rele” efectuate în spiritul tradiţiei de moaşă, **doftoroaia muerilor** şi a pruncilor”[30] cunoscătoare profundă a remediilor. De modul cum moaşa împreună cu femeia gravidă se vor „coordona” şi ajuta reciproc în actul naşterii va depinde şi „soarta copilului la ieşire, de-i sănătos ori beteag”[31]. În satele hunedorene aceste „tehnici de uşurare”, terapii populare bazate pe

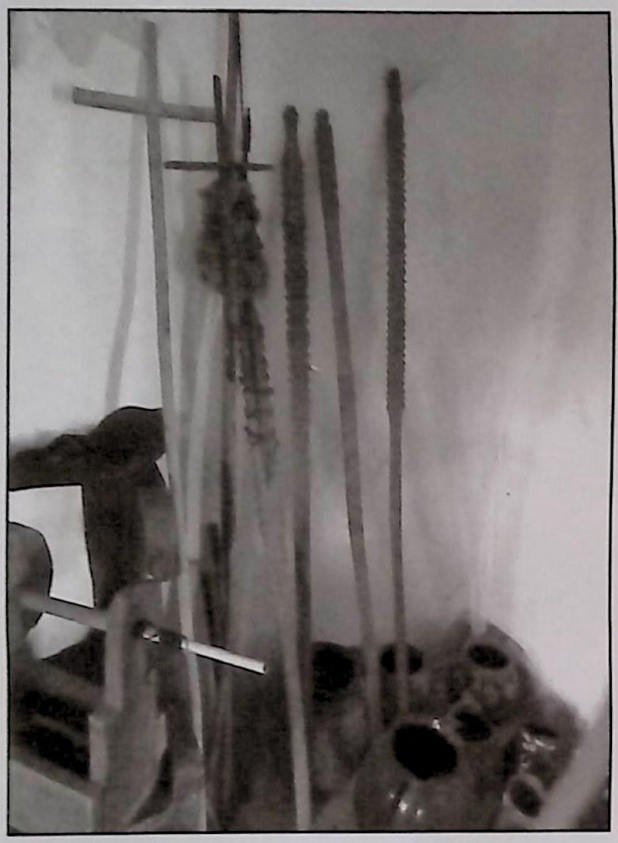

„Adam şi Eva în Rai” –
icoană pe sticlă de Mihaela Bercea

experienţa empirică a mai multor generaţii, erau multe îmbrăcate în haina magiei. Cercetarea în teren a dovedit o anume unitate a **practicilor de uşurare** legate de **magia pământului** ceea ce dovedea că în mai toate zonele etnofolclorice, pe spaţii extinse, erau prezentate cam aceleaşi modalităţi de exprimare deoarece „obiceiurile – indiferent, cele din ciclul vieţii (naşterea în cazul nostru n.n.), sau cele calendaristice şi celelalte manifestări de spiritualitate populară tradiţională nu pot fi înţelese decât în raport cu viaţa comunităţilor”[32] care le acceptau sau le infirmau în măsura normelor „rânduielilor”.

În Ţinutul Pădurenilor când începeau „durerile facerii” soţul „muierii greoaie” anunţa cât mai repede **moaşa** să vină la casă pentru **moşit**. „Moaşa aducea cu ea pentru moşit unul, două scutece, o faşă, pernă, cârpă albă de acoperit, foarfecă şi aţă”[33]. În satele pădureneşti practicile pentru uşurarea sarcinii nu erau prea multe. Rusalin Işfănoni, autor al unei superbe cărţi despre pădurenii Hunedoarei, arată că „datorită faptului că femeile însărcinate continuau să lucreze în toată această perioadă, cu restricţii doar la muncile grele, naşterea decurgea relativ uşor”[34]. Totuşi „lângă gravidă se puneau oale cu apă caldă” şi se pregătea şi **pe pământ**[35] pentru a grăbi naşterea: „moaşa făcea într-o oală, ceai de sămânţă de cânepă ori de nu găse, in şi chiar mac, iară de era naştere gre’ îl dădea muerii” (Ţara Haţegului) [36]; „multe moaşe încălzeau cărămizi, altele capace de vase pe şpori (sobă n.n.) şi le puneau pe muere” (Valea Mureşului) [37]; „o întindeau pe vatră, mai cu seamă să făce frecţii cu şpirt la gravidă de-o încălzeau cum trebe”[38];

„muerea era preumblată prin casă apoi îi stinge cărbuni cu apă şi-i dădea să bea; moaşa zâcea nişte vorbe, io nu le ştiu" (Zona Orăştie) [39]. Femeia mai era ajutată la naştere şi de prezenţa unor obiecte magice care contribuiau la naşterea mai rapidă a copilului: „să luau lucruri din gospodărie, să puneu lângă mamă: furcă de tors să iasă

Unelte de tors – Muzeul de Etnografie Ribiţa
(Foto: Marcel Lapteş)

răpede de-i fată şi bâtă mocănească de-o fi băiat"[40]. Alte practici de uşurare aveau ca remedii „ceaiul de flori şi ierburi de câmp"[41] care se puneau pe pântecul sau şalele femeii sub formă de compresii, în alte cazuri „când durerile erau foarte mari se ungeau şalele cu ulei călduţ **mestecat cu pământ** moale din grădină"[42].

În Platoul Luncanilor din Ţinutul Orăştiei existau, până aproape de zilele noastre, o serie de practici care ne trimit cu gândul la miturile străvechi a unor zeităţi feminine printre care „vechea Bendisa a tracilor (...) pe care poporul o sărbătorea în noaptea de Sânziene [43]. Am consemnat cu ocazia cercetării în teren o interesantă relatare a unei foste moaşe din Cioclovina, sat de pe Platou, care rememora cu mentalitatea specific arhaică a acestor locuri: „o muiere o fost prinsă de dureri hăle naşterii spre noaptea de Sânziene şi să chinuia sărmana să scoată pruncu' şi nu putea (...) nici moaşa nu avé ce să-i facă (...) păntru trudă i-o dat buruiana de-i zice „Mâna Maicii Domnului" s-o ajute, da' nemica. Zicea moaşa: „tu, Leană, roagă-te la Alea Frumoase să te ajute să scoţi pruncu'". Muierea se pune în jerunchi (genunchi n.n.) cu **mâinile pe pământ** şi să roagă ce s-o fi rugând şî nu şade mult şî scoate pruncu', o fetişoară faină de nu s-o mai văzut"[44]. Practica ne trimite la străvechi divinităţi geto-dacice din fondul indoeuropean de **zeităţi selenare** care în comuniune cu **pământul** erau posesoarele fertilităţii şi fecundităţii universale. Mai târziu, când biserica creştină a preluat o serie din „motivele păgâne" în ritualul ecumenic, o practică frecventă în uşurarea naşterii era aceea de rugăciune către divinitatea supremă a facerii materne, Sfânta Fecioară Maria: „muierea de vre' să nască cât de răpede musai să pună pe foale „Visul Maicii Domnului", să beie un păhar de apă în care s-or pus agheasmă cu fir de busuioc şî să se roage la icoana Sfintei Fecioare şî să facă mătănii multe"[45]. O altă practică de uşurare la fel de interesantă am găsit-o în satele de pe Valea Geogiului din Ţinutul Orăştiei când „femeii grele" i se dădea să bea „apă neîncepută" în care moaşa pune un ban de argint. „În tăte satele de pe valea noastră să stâmpăra durerile ăle mari ale muierii, ne spunea o informatoare etnofolclorică, cu apă curată şi bună păntru sănătate unde o fost pus un ban de argint, ca s-o uşureze când iesă pruncu'"[46]. Apa curată şi bună pentru sănătate era de fapt dintr-un **izvor de ape minerale**, izvoare prezente în întreaga zonă a Geoagiului care putea ameliora şi chiar însănătoşi un spectru larg de boli, ape a căror eficienţă medicală era cunoscută de babele vindecătoare.

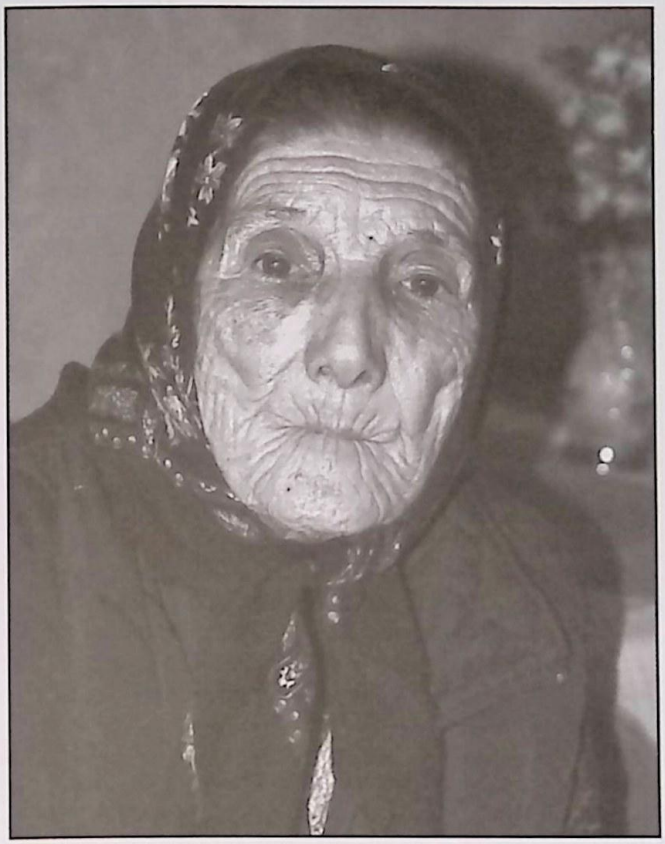
În gândirea magico-mitică argintul cu reflexele lui albe reprezenta **curăţenia** modalitatea cea mai bună de a alunga bolile adică duhurile impure şi durerile provocate de acestea. Banul de argint avea propietatea de purificare şi regenerare în întreg complexul naşterii, era **curatul** opus **necuratului**, atât de prezent în vraja descântecului **femeii grele**:

„Şi femeia să rămâie
Curată şi luminată
Ca de Maica Precistă lăsată
Şi cu trupu' curat
Ca arjintu' strecurat.

Formulă pe care o întâlnim la o gamă largă de descântece pentru „tăt feliu di beteşuguri uomineşti"[47]. În Ţinutul Momârlanilor se făceau multe „boscoane" şi „făcături" care să ajute gravida la **facere**; „înainte de a veni moaşa să o ajute pe femeie să nască tatăl lua o bâtă şi **bătea în pământ** de nouă ori, apoi avea grijă să închidă la casă toate uşile şi ferestrele ca să nu vină duhurile rele să ia **puterea facerii** la gravidă. Când intra moaşa în odaie se ducea direct la icoana Sfintei Născătoare se punea în genunchi pe vatră şi se închina, apoi lua brâul femeii şi-l punea la marginea patului ca să-i dea gravidei putere în timpul facerii"[48]; „de iera la muiere truda gré de tăt să cetea molifta Maicii Domnului de moaşă ori de cine din muieri din casă, apoi **zâcea de uşurare**"[49]; „de o apuca chinurile facerii sara, atunci moaşa zicea:

„Fugi drace
Las-o pe muiere-n pace!" îşi făcea cruce la icoană şi ajuta la naştere"[50].

În satele de pe Valea Mureşului când sarcina era lungă şi grea „să trăge' harangu' (clopotul de la biserică - n.n.) ca să nască mai uşor"[51]; „de nu pute' naşte s-aducea un vânător de puşca de mai multe ori, muerea se speria şi dădea drumu' la prunc"[52]. Naşterea pe pământ era frecventă în satele hunedorene; după cum se

Baba Anuţa Bobora – în trecut moaşă din satul Hăşdău (Foto: Nicu Jianu)

vede din datele chestionarului nostru am consemnat 45 de răspunsuri afirmative la întrebările legate de acest fel de naştere, ceea ce dovedeşte că în mentalul popular hierogamia pământului era privită ca forţă atotputernică a germinaţiei, fecundităţii şi fertilităţii vieţii. După o serie de greutăţi şi pericole, în cele mai multe cazuri, datorate unui travaliu prelungit, odată cu **ieşirea copilului în lumea albă** mama finalizează cele nouă luni de graviditate. Naşterea este o etapă de trecere a pragului şi nu un moment terminal; acesta va ţine un timp necesar dezvoltarii copilului. După naşterea propriu zisă copilul va fi aşezat într-un spaţiu nou, care va trebui apărat, după ce a fost despărţit de mediul anterior. Mama rămâne în continuare impură iar copilul intrând în altă lume va fi vulnerabil. Încep o serie de ritualuri de integrare în această **lume nouă** care vor avea loc în trepte. Un rol de importanţă majoră îl va avea moaşa care prin experienţa sa va ajuta intrarea în lume a copilului.

Imediat după naştere „ieşea copilul i se tăia buricul iară muierea se trudea să scoată **cămaşa copilului** (placenta - n.n.)”[53]. Mecanismele magice ale legării buricului precum şi ritualul placentei îl vom dezvolta într-un capitol aparte. Trebuie totuşi să evidenţiem că moaşa, cu tot comportamentul arhaic bine fixat în special gândirii magico-religioasă, punea accent pe acţiunea fiziologică a acestei trepte de naştere, „trebuie să fiu cu mânurile şi deştile lângă capu’ copilului să-l ajut să iasă, rugăciunile îs mai târziu”[54].

Spuneam că aşezarea noului născut pe pământ era o practică des întâlnită în satele hunedorene, mai ales în cele izolate, colinare şi de munte. Aici populaţia era mai conservatoare, relaţiile socio-economice dintre sate au fost mai puţin active. Acestea au contribuit la o unitate de gândire şi acţiune (magice şi religioase) proprii în care comportamentul etico-moral era **cutuma, legea pământului**, socializată de patronajul moşilor-strămoşilor şi de **atotputernicul pământ** (glie, moşie, ţarină) prag între cele două lumi ale ţăranului; **lumea asta** şi **lumea de dincolo**. Vom prezenta în continuare câteva răspunsuri ale informatoarelor teritoriale din zonele etnofolclorice cercetate unde se poate constata că după naştere, noul născut se aşeza pe **pământul mamă** pentru a primi puteri sacrale.

În satele de munte din Ţara Zarandului şi în cele din Ţinutul Momârlanilor (Valea Jiului) „răpede după naştere moaşa tăia buricul copilului apoi îl aşeza pe pământ lângă cuptior”[55]; „îl ţâne’ la loc cald aproape de mamă, la un loc cu paie coperit cu lipideu, da’ lângă cuptior”[56]. Vatra, din încăperea unde se năştea, avea sacralitatea sa unde „se petreceau marile miracole ale universului domestic vegheat de foc”[57]. În timpurile arhaice focul era menţinut şi vegheat permanent să nu se stingă, etnologii vorbesc despre „focul nestins” reliefând utilităţi domestice dar în special ritualice. Naşterea se petrecea şi în spaţiul focului, unul din cele patru elemente fundamentale de geneză, indispensabil vieţii, prezent în credinţele şi practicile materne. În scalda noului născut se puneau cărbuni stinşi ai focului ca „metodă” apropaică de combatere a influenţelor nefaste ale duhurilor malefice asupra copilului. Astfel de credinţe ale pământului şi focului le-am întâlnit des în teren: „când se năştea, prima dată moaşa îl punea pe pământ în cămaşa de mire ori de mireasă a părinţilor, apăi tăt moaşa lua un bulgăre de pământ îl mesteca cu puţin scuipat şi se pune’ pe fruntea copilului şî mamei, ca să aibă noroc şi sănătate”[58]. În Platoul Luncanilor, deseori, femeile năşteau pe pământ lângă vatră. Iată ce ne spune Mariana Marian, o harnică şi iscoditoare folcloristă a zonei: „patul pentru naştere se pregătea jos, lângă sobă, cu fân şi ţol vechi pe el (...), rânduieli de care se ţin seama şi astăzi”[59] iar o altă informatoare din această zonă chestionată de noi făcea o constatare interesantă: „noi credem că e bine să se nască pe pământ lângă vatră că-i **loc curat** de-o ars tătă zâua focu’, şî n-or veni nici-un feliu de drac”[60]. Un alt ritual era acela al aşezării copilului pe pământ, sub masă. În gospodăria ţărănească masa era un „mic univers” unde se petreceau evenimentele fundamentale din viaţa femeii: masa de fiecare zi ca act de hrănire, masa de sărbătoare, unde se strângea „toată casa”, masa ritualică unde se făceau şi desfăceau vrăji, descântece, blesteme etc., masa-altar precum şi „masa totem” ca ajutor în pragul de trecere al naşterii, evident şi cu alte semnificaţii posibile. Respectând semnificaţiile, masa este „buricul casei”, un loc consacrat de viaţă, lumea noastră profană dar în acelaşi timp sacralizată într-un univers saturat de taine prin ceremonii. De aceea „când ieşea pruncu’ se făcea aşé: moaşa îl descânta şi îl dădea **de trei ori sub masă** ca să aibă noroc şi bogăţie, după ceia îl pune’ în legănuţ sau în pat lângă masă”[61]; „copilul era rădicat de moaşă de pe pământ şi-l pune pe masă, aşé cum era ieşît, îl dădea de tri ori lu’ tat-su care să bucura şi-l recunoştea ca şi copilu’ lui (...) după

ceia moaşa îi ura sănătate şi-l pune cu mare grijă lângă mamă"[62].

De acum vor începe să se deruleze alte episoade ale scenariului naşterii în spaţiul profilactic, curativ şi augural al copilului.

Note bibliografice:

1. Valer Butură – **Cultura spirituală românească**, Ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu, Editura Minerva, Bucureşti, 1992

2. Petru Ursache – **Mic tratat de estetică teologică** (ed. a II-a), Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p. 65, cf. Sf. Vasile cel Mare – **Comentarii de psalmi**, Traducere de Pr. Dr. Ol. N. Căciulă, Editura Librăriei Teologice, Bucureşti, 1939, p. 155

3. Mircea Eliade – **Sacrul şi profanul**, Traducere de Brânduşa Prelipceanu, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995, pp. 123 – 124

4. Pentru a elimna orice confuzie a genurilor masculin / feminin în utilizarea termenilor de Mamă / Pământ trebuie să arătăm că divinitatea arhetipurilor cosmice este înţeleasă peste tot în afara sexului iar sintagmele imaginative feminine sau masculine ţin de tradiţia grupurilor sociale implicit a instrucţiei şi educaţiei lor (Vezi „Pământul e femeie, e mama noastră" – N. E. Voronca – **Datinile şi credinţele poporului român adunate şi aşezate în ordine mitologică**, Editura Polirom, Iaşi, 1998, p. 156). În acest sens Pământul este o pluriepifanie, divinitate transcendentă.

5. Mircea Eliade – op. cit. p. 16

6. Rusalin Işfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, Bucureşti, 2004, p. 168

7. Narcisa Ştiucă – În pragul luminii albe, Editura Centrului Naţional de Conservarea şi Valorificarea Tradiţiei şi Creaţiei Populare, Bucureşti, 2001, p. 109

8. Apud Nicole Belmont în – **Dicţionar de etnologie şi antropologie** - P. Bonte şi M. Izard, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p. 460

9. Gheorghe F. Ciauşanu – **Superstiţiile poporului român în asemănare cu altor popoare vechi şi noi**, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2007, p. 22

10. Inf. ter. Salomia Stârc (a lu' Mutu), 76 ani, Pricaz, 2010

11. Inf. ter. Floare Soe (a lui Ţapu), 87 ani, Panc, 2008

12. Inf. ter. Viorica Lăscuş, 68 ani, Socet, 2009

13. Inf. ter. Elena Lucaciu (învăţătoare), 68 ani, Hăşdău, 2008

14. Inf. ter. Ana Loliş, 83 ani, Vaţa de Jos, 2010

15. Camelia Burghele – În numele magiei terapeutice, Editura Lines, Zalău, 2000, p. 215

16. Inf. ter. Floarea Bumbescu, 73 ani, Meria, 2010

17. Inf. ter. Olivia Zgârcea(Alexoni), 67 ani, 2011

18. Inf. ter. Viorica Costea, 76 ani, Lelese, 2008

19. Inf. ter. Aurica Popa, 59 ani, Poiana Răchiţelii, 2010

20. Inf. ter. Maria Stănesc (a lu' Mărilă), 70 ani, Sălaşu de Sus, 2009

21. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeştii de Sus, 2009

22. Inf. ter. Victoria Celea, 73 ani, Densuş, 2008

23. Vasile Avram – **Gândirea arhaică**(IV) în **Memoria ethnologică**, nr. 14 – 15 (ianuarie – iunie), 2005, (an V), pp. 1401 – 1402

24. Inf. ter. Carolina Butar, 80 ani, Ociu, 2009

25. Inf. ter. Ana Măniuţ (Ana lu' Nistor), 76 ani, Beriu, 2010

26. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2008

27. Inf. ter. Maria Duşan, 71ani, Ribiţa, 2011

28. Camelia Burghele – op. cit. p. 215

29. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, Bucureşti, 2006, p. 177

30. Inf. ter. Ana Dilertea (Pituţa), 77 ani, Ostrovel, 2009

31. Inf. ter. Lucreţia Gălăţean, 68 ani, Slătioara, mun. Petroşani, 2008

32. Doina Işfănoni – **Interferenţa între magic şi estetic** cap. **Grupuri umane stabile şi grupuri umane fluctuante în viaţa satului românesc**, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p. 113

33. Rusalin Işfănoni – op. cit. p. 172

34. Idem, p. 172

35. Inf. ter. Minerva Mircea (Cucu), 73 ani, Ciulpăz, 2010

36. Inf. ter. Mărioara Puşcă (Bernăţ), 76 ani, Valea Dâljii, 2010

37. Inf. ter. Nora Popa, 71 ani, Boiu de Sus, 2008

38. Inf. ter. Maria Mateş (a Ferului), 71 ani, Buceş, 2009

39. Inf. ter. Speranţa Simina (nora lu' Cândroi), 77 ani, Sibişel, 2008

40. Inf. ter. Eugenia Tici, 55 ani, Căzăneşti, 2008

41. Inf. ter. Veronica Crişovan (a lu' Sălade), 76 ani, Ohaba, 2009

42. Inf. ter. Elisabeta Mihăilesc (a lu' Muntean) 82 ani, Ciula Mare, 2009

43. Lucia Apolzan – **Carpaţii tezaur de istorie. Prezentarea aşezărilor risipite pe înălţimi**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 164

44. Inf. ter. Salvina Neagu (a lu' Neagu), 76 ani, Cioclovina, 2008

45. Inf. ter. Dafina Farcaş, 84 ani, Certeju de Sus, 2009

46. Inf. ter. Maria Stoica, 82 ani, Reghet, 2009

47. Inf. ter. Floare Avramescu, 86 ani, Ciula Mică, 2009

48. Culeg. folc. Ionel Dănescu – Paroşeni, 2010

49. Inf. ter. Ana Moldovan (Anuţa Păvălonilor), 67 ani, Petros Brătoni, 2010

50. Inf. ter. Sabina Iordate, 75 ani, Vărmaga, 2009

51. Inf. ter. Lucreţia Mariş, 75 ani, Cerbia, 2008

52. Inf. ter. Viorica Popovici (a lu' Iosu), 83 ani, Roşcani, 2010

53. Inf. ter. Floarea Josan, 68 ani, Poiana Răchiţelii, 2010

54. Inf. ter. Ludovica Grecu, 88 ani, Bocşa Mică, 2008

55. Inf. ter. Ileana Duşan, 66 ani, Ribiţa, 2009

56. Inf. ter. Maria Păvălonesc, 78 ani, Paroşeni, 2010

57. Inf. ter. Teodora Gărdean, 62 ani, Densuş, 2010

58. Inf. ter. Ileana Grecu (a lu' Cornel de la moară), 61 ani, Luncani, 2011

59. Mariana Marian – **Miracolul lumii – naşterea în satele Platoului Luncani**, rev. „Mioriţa" – nr. 6 – 7, 2000, p. 49

60. Inf. ter. Maria Toncea (a lui Nichifor), 76 ani, Ursici, 2011

61. Inf. ter. Valeria Marina (Păncel), 68 ani, Dumbrava, 2010

62. Inf. ter. Emilia Vlad, 82 ani, Turdaş, 2009